

ความสัมพันธ์ระหว่างไทย - พม่า ปัญหาหนึ่งที่กระทบต่อความมั่นคงแห่งชาติ

มีศรา สามารณ *

คำนำ

ในช่วงเดือนกุมภาพันธ์ 2544 ที่ผ่านมา ได้เกิดการปะทะกันบริเวณแนวชายแดนระหว่างไทย - พม่า ซึ่งยังผลให้ประชาชนชาวไทยต้องเสียชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนเสียหาย แม้ว่าความสูญเสียที่เกิดขึ้นจะดูเหมือนหนึ่งไม่ใหญ่โตมากนัก หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง เป็นมีเหตุกระทบกระทั่งตามแนวชายแดนปกติที่เพื่อนบ้านซึ่งมีแนวเขตแดนติดต่อกันต้องมีเหตุบาดหมางกันบ้าง และบางคนอาจมองว่าไม่ควรทำให้เรื่องกระทบกระทั่งกันนั้นขยายตัวออกไป หรือควรถ่วงระงับเขตของปัญหาหรือความขัดแย้งไว้แต่เพียงในระดับล่าง มิให้ลุกลามขยายตัวเป็นปัญหาขัดแย้งระดับประเทศ

หากจะพิจารณาในประเด็นว่า ทำไมความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน (โดยเฉพาะอย่างยิ่งทางด้านตะวันตก) จึงไม่ค่อยราบรื่น และมักจะมีปัญหาให้ต้องแก้ไขกันอยู่เนือง ๆ ทั้งในระดับเล็กและระดับใหญ่ เราจะพบว่า ในช่วงรัฐบาลภายใต้การนำของนายชวน หลีกภัย ที่ผ่านมามีสื่อมวลชนและนักการเมืองบางฝ่ายได้วิพากษ์วิจารณ์ว่า รัฐบาลหลังกล่าวดำเนินนโยบายต่างประเทศผิดพลาด และมีคำเน้นตามนโยบายของประเทศมหาอำนาจตะวันตก คือสหรัฐฯ และกลุ่มประชาคมยุโรปอย่างไม่ลิมลิมลิมลิม กล่าวคือ มีนโยบายไม่สอดคล้องกับประเทศเพื่อนบ้าน และทำตัวเป็นศัตรูกับพม่า ทำให้ประเทศไทยเสียผลประโยชน์ที่ควรจะมีควรได้ อาทิเช่น การค้าขายกับพม่า การทำประมงในทะเลอันดามัน ผลประโยชน์จากการนำไม้เข้าจากพม่า ตลอดจน

การค้าขายพรมแนวชายแดน เป็นต้น

พม่าเป็นประเทศเพื่อนบ้านที่ประสบปัญหาเสถียรภาพทางการเมืองในประเทศมากที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับประเทศเพื่อนบ้านอื่นๆ เนื่องจากพม่าเป็นประเทศที่ประกอบด้วยชนหลายเชื้อชาติที่มีความแตกต่างกันทั้งเผ่าพันธุ์ ภาษาขนบธรรมเนียมประเพณี ความเชื่อทางศาสนา ตลอดจนอดีตเคยมีความขัดแย้งและรบพุ่งกันมา ในช่วงการต่อสู้เพื่อเอกราชจากอังกฤษนั้น ขนชาติพม่าซึ่งเป็นเผ่าใหญ่ภายใต้การนำของนายพลอองซาน (บิดาของนางอองซาน ซูจี ผู้นำพรรค National League for Democracy หรือ NLD.) ได้ขอความร่วมมือจากหลายชนเผ่าเพื่อร่วมกันต่อสู้กับอังกฤษและมีการทำสัญญาที่จะจัดตั้งการปกครองในรูปสหภาพพม่าที่ประกอบด้วยหลายเชื้อชาติที่มีอิสระแก่กันในการปกครองตนเองร่วมกัน แต่ในภายหลังเมื่อนายพลอองซานเสียชีวิตลง ผู้นำพม่าคนต่อมา คือ นายพลเนวินไม่ได้ปฏิบัติตามความตกลงดังกล่าว จึงเป็นสาเหตุให้มีการต่อสู้เพื่อเอกราชและการปกครองในประเทศระหว่างพม่าและชนกลุ่มน้อยต่าง ๆ ที่อาศัยอยู่ตามแนวพรมแดนไทย - พม่านอกจากนั้น การที่ผู้ปกครองพม่าได้จัดให้มีการเลือกตั้งทั่วไปขึ้นและสัญญาว่า จะยอมรับผลการเลือกตั้งเมื่อปี 2531 และผลการเลือกตั้งปรากฏว่า พรรค NLD ภายใต้การนำของนางอองซานประสบชัยชนะ แต่ฝ่ายรัฐบาลพม่ากลับไม่ยอมให้การรับรองผลการเลือกตั้ง และดำเนินการปราบปรามนักการเมืองฝ่ายค้าน นักศึกษาและประชาชนจำนวนมาก ทำให้มีนักศึกษาและประชาชนพม่าจำนวนมาก

* สถาบันดำรงราชานุภาพ สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย

หลบหนีมาอาศัยอยู่ตามแนวชายแดนไทย - พม่า รวมทั้งลี้ภัยทางการเมืองในไทยและประเทศที่สาม แต่ยังคงมีการเคลื่อนไหวต่อสู้เพื่อโค่นล้มรัฐบาลพม่า ปัญหาความยุ่งยากต่างๆเหล่านี้ เป็นสาเหตุหรือปัจจัยหลักที่ก่อให้เกิดความไร้เสถียรภาพทางการเมืองในพม่า อันนำมาสู่การสู้รบ ปรานปราม ชนกลุ่มน้อย และนักการเมืองฝ่ายค้านในพม่า ตลอดจนนักศึกษาพม่าซึ่งเป็นปัญญาชนกลุ่มแกนหลักที่สำคัญในการป้อนท่าสายความศรัทธา ความน่าเชื่อถือของรัฐบาลพม่าในเวทีการเมืองระหว่างประเทศ และสร้างกระแสให้นานาประเทศกดดันต่อรัฐบาลพม่าให้ผ่อนคลายการกดขี่ประชาชน นักการเมืองฝ่ายค้าน ชนกลุ่มน้อยต่างๆ และแสวงหาหนทางการปรองดองระหว่างฝ่ายต่าง ๆ ในประเทศ

ความสัมพันธ์ที่ผ่านมา

เมื่อทบทวนถึงความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับพม่าที่ผ่านมานับตั้งแต่การขึ้นมามีอำนาจของนายพลเนวินเป็นต้นมา และสืบทอดมาจนถึงการขึ้นมามีอำนาจของนายพลตานอ่วย อาจกล่าวได้ว่าเป็นความสัมพันธ์ที่ไม่สู้ราบรื่นนัก และฝ่ายไทยมักเป็นฝ่ายที่เปรียบเสมือนฝ่ายที่ต้องตามใจหรือมีความสัมพันธ์ที่ดีกับพม่ามาโดยตลอด รัฐบาลไทยทุกสมัยได้พยายามที่จะ “ญาติดี” กับพม่า แต่ดูเหมือนว่าจะเป็นการพยายามที่ล้มเหลว แม้ว่าในข้อเท็จจริง ไทยจะเป็นผู้ริเริ่มเสนอและผลักดันให้พม่าเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มอาเซียนด้วยแนวนโยบายความสัมพันธ์เชิงสร้างสรรค์ (Constructive Engagement) เพื่อให้พม่าได้เข้าสู่ประชาคมโลกและอาเซียน อันเป็นการปฏิบัติ “การโอดนัย” พม่า ซึ่งน่าจะช่วยให้สถานการณ์ในพม่ารวมทั้งความสัมพันธ์ระหว่างพม่ากับอาเซียน (โดยเฉพาะอย่างยิ่งไทย) จะดีขึ้น แต่พม่าก็ยังมิทำห้เห็นผลและไม่ถ่วงคอบโมคคีรีที่ฝ่ายไทยหยิบยื่นให้ตรงกันข้าม รัฐบาลพม่ายังคงดำเนินนโยบายที่แข็งกร้าวกับฝ่ายไทย และไทยกลับต้องเป็นฝ่ายที่ต้อง

ให้อภัยและพยายามจะเข้าใจเจตนาหรือข้อจำกัดในปัญหาภายในประเทศพม่าต่อการดำเนินนโยบายต่างประเทศ

เมื่อรัฐบาลไทยเสนอแนวนโยบายต่างประเทศที่เรียกว่า Flexible Engagement ซึ่งจะเป็แนวนโยบายที่จะขอเข้าไปช่วยดูแลปัญหาภายในประเทศของเพื่อนสมาชิกอาเซียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการส่งสัญญาณที่ไม่ชัดเจนในเรื่องเกี่ยวกับปัญหาสิทธิมนุษยชนในพม่า ซึ่งสหรัฐ ฯ และประชาคมยุโรปถือว่าเป็นประเด็นสำคัญในการปรับความสัมพันธ์กับพม่า ทำให้รัฐบาลพม่ากลับมีความรู้สึกว่าเป็นแนวนโยบายที่คุกคามหรือแทรกแซงกิจการภายในของพม่าอีกด้วย

ด้านการดำเนินนโยบายต่างประเทศของไทยที่มีต่อพม่า นั้น รัฐบาลภายใต้การนำของทหารในอดีตได้ดำเนินนโยบายต่อพม่าในลักษณะที่ไม่ไว้ใจเพื่อนบ้านด้านตะวันตก ส่วนหนึ่งอาจจะมาจากพื้นฐานทางประวัติศาสตร์ที่ยังไม่อาจลืมตึกจากการเลือกกรุงศรีอยุธยาสองครั้ง รวมทั้งศึกทางระงัน และสงครามเก้าทัพ รัฐบาลไทยจึงดำเนินนโยบายในลักษณะสองแนวทาง กล่าวคือ แนวนโยบายที่แถลงเปิดเผยต่อสาธารณชน การดำเนินนโยบายเป็นมิตรกับประเทศเพื่อนบ้าน สวมคู่ไปกับอีกแนวนโยบายหนึ่งคือ การสร้างแนวป้องกันมิให้กองกำลังพม่าประชิดแนวชายแดนไทย ความสัมพันธ์จึงเป็นลักษณะการสร้างรัฐกันชน (Buffer State) ด้วยการให้การสนับสนุนชนกลุ่มน้อยตามแนวชายแดนไทย-พม่าที่ต่อสู้เพื่อแยกตัวเป็นเอกราชออกจากพม่า ให้ความเข้มแข็งในการต่อสู้กับกองกำลังพม่า' แต่โดยเหตุที่รัฐบาลไทยดำเนินนโยบายในลักษณะที่ขัดแย้งภายในกันเอง มีการช่วงชิงการนำระหว่างฝ่ายทหารกับกระทรวงการต่างประเทศทำให้นโยบายขาดความเป็นเอกภาพและความต่อเนื่อง ขณะเดียวกัน ไทยก็ไม่ต้องการให้การต่อสู้ขยายตัวกลายเป็นสงครามเปิด เนื่องจากไม่สามารถประเพณีได้ถึงผลกระทบและ

¹อาจกล่าวได้ว่า แนวนโยบายดังกล่าวนี้เป็นแนวนโยบายของรัฐบาลทหารในช่วงที่สหรัฐ ฯ ส่งกำลังทหารเข้ามาสู่ประเทศไทย เพื่อป้องกันการทำลายตัวของคอมมิวนิสต์มิให้เข้าสู่ประเทศไทย และไทยก็ได้ปรับใช้แนวนโยบายนี้ต่อลาว กัมพูชา และเวียดนาม ด้วยความเชื่อที่ว่า หากการรบนอกประเทศลี้ภัยรบในประเทศ

ความสูญเสียหากมีการเปลี่ยนแปลงขนาดใหญ่ในพม่าได้ ดังนั้น จึงส่งผลถึงการสนับสนุนต่อกองกำลังรัฐกันชนที่ไม่สามารถเดินต่อไปได้ตามสภาพธรรมชาติและไม่สามารถขยายตัวทำสงครามใหญ่กับพม่าได้

เมื่อรัฐบาลไทยมีการปรับเปลี่ยนนโยบายที่จะยุติการแทรกแซงกิจการภายในของประเทศเพื่อนบ้าน และยุติการให้การสนับสนุนการต่อสู้ของชนกลุ่มน้อยรัฐบาลพม่าจึงสามารถปราบปรามชนกลุ่มน้อยภายในได้อย่างง่ายดาย อันเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้กองกำลังของชนกลุ่มน้อยถอยร่นมาพักพิงหลบภัยตามแนวชายแดนไทย - พม่า และอาศัยถิ่นดินไทยเป็นกำแพงหลบหนีการปราบปรามของพม่า ดังนั้น เมื่อใดที่พม่าปฏิบัติกิจการกวาดล้างปราบปรามใหญ่ ก็มักจะมีทหารพม่าส่วนเล็กเข้ามาในเขตไทย และบ่อยครั้งที่มีอาวุธกระสุนทั้งขนาดเล็กและขนาดใหญ่จากการปฏิบัติการของพม่าตกเข้ามาในเขตเมืองของไทย สร้างความสูญเสียในชีวิตรหัสและทรัพย์สินของประชาชนไทย และอาจกล่าวสรุปได้เลยว่า ไม่เคยมีครั้งใดเลยที่พม่าจะกล่าวคำว่า ขอโทษและหรือขอใช้คำเสียดทานต่อการกระทำที่เกิดขึ้นให้ฝ่ายไทย

การเผชิญหน้าทางทหารที่เกิดขึ้นระหว่างไทย-พม่า ในช่วงต้นเดือนกุมภาพันธ์ 2544 นี้ ก่อให้เกิดคำถามว่าพม่าประสงค์หรือพร้อมที่จะก่อสงครามกับไทยโดยตรงแล้วหรือ สักยภาพทางทหารของพม่าสูงกว่าไทยหรืออย่างไร องค์การเอกชนระหว่างประเทศที่ทำการศึกษาเกี่ยวกับกิจการระหว่างประเทศจนได้รับรางวัลนอเบลอย่างกว้างขวาง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเชิงนโยบายองค์กรหนึ่งชื่อว่า อินเตอร์เนชันแนล คริซิส กรุ๊ป (International Crisis Group หรือ ICG) ได้เสนองานวิจัยชิ้นหนึ่งซึ่งเป็นการประเมินจุดอ่อนและจุดแข็งขององค์กร รวมทั้งกองทัพของพม่า และได้พบว่า กองทัพพม่าไม่เคยมีประสบการณ์ในการรบขนาดใหญ่มาก่อน เนื่องจากกองทัพพม่าได้ใช้เวลาและทรัพยากรส่วนใหญ่ไปในการเมืองการปกครองที่เรียกว่า "กระบวนการสร้างระบบสังคมที่ครอบงำโดยทหาร" กองทัพพม่าจึงมีการขยายตัวอย่างรวดเร็ว

เกินขนาดและกลายเป็นจุดอ่อนที่ไม่สามารถรักษาสถานะที่เข้มแข็งให้คงไว้ได้ เนื่องจากระบบส่งกำลังบำรุงไม่ดี การคมนาคมไม่สะดวก ทำให้ต้องใช้การเกณฑ์แรงงานประชาชน (ชนกลุ่มน้อย) ให้ทำหน้าที่แบกหามในการส่งกำลังบำรุง การขยายตัวของกำลังพลทหารพม่า ทำให้ไม่สามารถจ่ายเงินเดือนและค่าตอบแทนแก่ทหารพม่าจนเป็นที่น่าพอใจได้ จนกระทั่งเมื่อเดือนเมษายน 2543 รัฐบาลพม่าต้องตัดสินใจเพิ่มเงินเดือนให้ทหารพม่าระดับล่างเพิ่มขึ้นถึง 4 เท่า

การขยายตัวของกองทัพนั้น ทำให้รัฐบาลกลางไม่สามารถสอดส่องดูแลกองทัพได้เท่าที่ควร และทำให้ทหารเข้ามามีบทบาทครอบงำการเมืองและเศรษฐกิจของชาติ ก่อปัญหาคอรัปชั่น จนทำลายความศรัทธาของประชาชนที่มีต่อกองทัพลงทุกขณะ และกองทัพพม่ายังขาดความเป็นเอกภาพ การขาดแคลนงบประมาณของรัฐบาลกลาง ทำให้กองทัพในแต่ละภูมิภาคต้องพึ่งพิงตนเองเพื่อความอยู่รอด ซึ่ง ICG พิจารณาว่า ผู้นำหน่วยทหารพม่าในภูมิภาคต่างมีแนวโน้มที่จะพัฒนาไปสู่การเป็น "จูนศึก" อันนำไปสู่ข้อสันนิษฐานว่า กองทัพพม่าอาจมีส่วนรู้เห็นเป็นใจหรืออาศัยรายได้จากการผลิตและค้ายาเสพติดด้วย นั่นหมายความว่า กองทัพพม่าต้องอาศัยชนกลุ่มน้อยต่าง ๆ ในการแสวงหารายได้ ICG สรุปว่า รัฐบาลพม่าและกองทัพพม่าไม่อยู่ในฐานะที่เข้มแข็งเท่าที่ควรและยังมีปัญหาภายในที่ยังแก้ไขไม่ได้อีกมากมาย

สภาพปัญหา

หากจะพิจารณาถึงปัญหาพื้นฐานของความสัมพันธ์ระหว่างไทย-พม่า จะพบว่าปัญหาความสัมพันธ์ดังกล่าวมีสาระสำคัญ ดังนี้

1. ปัญหาความขัดแย้งด้านพรมแดน เพราะไทยและพม่ามีพรมแดนที่เชื่อมติดต่อกันยาวถึง 2,400 กิโลเมตรทำให้มีปัญหาในการอ้างสิทธิเหนือพรมแดนซึ่งกันและกันหลายพื้นที่ ส่วนหนึ่งเป็น

⁹ จากรายการ "สยามมาบุญศรี" ออกอากาศทางสถานีวิทยุกระจายเสียงกรมการวิทยุศึกษาดินแดนม ระบบ FM ความถี่ 96.8 MHz เมื่อวันที่ 22 กุมภาพันธ์ 2544 ในประเด็น "งานวิจัยของไอซีจี เกี่ยวกับการประเมินจุดอ่อนและจุดแข็งของสภาพสันติภาพและการพัฒนาแห่งรัฐ และกองทัพพม่า" ตำนานรายการโดย นายวราเชษฐ์ สุทธิวัฒน์ .

ปัญหาสืบเนื่องมาจากสนธิสัญญาที่ไทยทำไว้กับอังกฤษ (พม่าซึ่งได้รับเอกราชจากอังกฤษได้สิบสี่หรือค้อมา) ไม่สมบูรณ์และไทยมักเป็นฝ่ายเสียเปรียบ อาทิเช่น ปัญหาการอ้างกรรมสิทธิ์เหนือดินแดนที่เรียกว่า “เนินภูเขาหงาโหย่ง” ซึ่งอยู่ติดกับอำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงรายและเป็นจุดยุทธศาสตร์ที่สำคัญ เนื่องจากมีภูมิประเทศสูงชันและอยู่ติดอำเภอแม่สายมาก

นอกจากนี้ ยังมีปัญหาการเปลี่ยนแปลงเส้นทางเดินของแม่น้ำหลายสาย ทำให้ทั้งไทยและพม่ามีการโต้เถียงเสียเปรียบซึ่งกันและกัน เนื่องจากทั้งสองประเทศได้แผ่นดินที่ยกเพิ่มขึ้นและเสียแผ่นดินไปพร้อม ๆ กัน

การกระทบกระทั่งกันสามแนวชายแดนระหว่างไทย-พม่าในช่วงที่ผ่านมาปี ส่วนหนึ่งก็มิใช่สาเหตุมาจากปัญหาพรมแดนและการอ้างสิทธิ์โดยซึ่งไทยระบุว่า พม่าจงใจอ้างสิทธิ์โดยของไทย ไม่ว่าจะในพื้นที่อำเภอแม่ฟ้าหลวง และเนินภูเขาหงาโหย่ง อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย หรือ เกาะมะนาวในแม่น้ำเมย อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก หากจะพิจารณาถึงปัญหาพรมแดนว่า เป็นสาเหตุสำคัญที่จะก่อให้เกิดการกระทบกระทั่งระหว่างประเทศ เพื่อนบ้านจนขยายตัวเป็นการเผชิญหน้าหรือทำสงครามเปิดได้ั้น ในความเป็นจริง ปัญหาหลักเขตแดนอันได้โดยหรือหลักเขตแบ่งพรมแดนระหว่างประเทศนั้น ไม่ใช่ปัญหาที่เกิดขึ้นเฉพาะระหว่างไทย - พม่าเท่านั้น ไทยมีปัญหาเรื่องพรมแดนและหลักเขตกับเพื่อนบ้านทุกประเทศ แต่ก็สามารถแก้ไขปัญหาล่วงไปได้ด้วยดี ด้วยการเจรจาและจัดตั้งคณะกรรมการปักปันเขตแดน พิสูจน์สิทธิ์ โดยอาศัยหลักฐานจากสนธิสัญญาระหว่างไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน อาทิสิกขาสถาพรหมหาดีด้วยการเดินสำรวจ และสามารถปักปันเขตแดนกับหลายประเทศ ยกเว้นพม่าเพียงประเทศเดียวที่ไทยและพม่ายังไม่สามารถบรรลุความตกลงในเรื่องการปักปันหลักเขตแดนได้ เพียงแต่สามารถบรรลุความตกลงในการ

ซ่อมแซมหลักเขตระยะทาง 58.4 กิโลเมตร ในเขตอำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงรายเท่านั้น³ ดังนั้น จะเห็นได้ว่า ปัญหาความขัดแย้งในพรมแดนจึงเป็นเรื่องใหญ่สำหรับพม่าที่ยังรือรือในการตกลงปัญหาภัยไทย

2. ปัญหาชนกลุ่มน้อย เป็นปัญหาที่ฝ่ายพม่ากล่าวหาไทยมาโดยตลอดว่า ไทยให้การสนับสนุนชนกลุ่มน้อย ทั้งด้านอาวุธยุทโธปกรณ์ และที่พักพิง ฯลฯ เพื่อการต่อสู้กับพม่า แม้ว่าฝ่ายไทยจะปฏิเสธมาโดยตลอด แต่ในทางกลับกัน นักวิชาการไทยบางคนมองว่า กะเหรี่ยงพุทธหรือกลุ่ม DKBA ได้ถูกทางการพม่าจัดตั้งขึ้นเพื่อให้เป็นรัฐกันชนระหว่างพม่ากับไทย และทำหน้าที่เป็นตัวแทนผู้เฝ้าเบียดเบียนประโยชน์ให้แก่กลุ่มทหารพม่า อาทิเช่น การเก็บภาษีเดือนหรือการเรียกเก็บค่าคุ้มครองการค้า ยาเสพติดตามแนวชายแดนไทย-พม่า เป็นต้น ปัญหาชนกลุ่มน้อยพม่านี้ นับได้ว่า เป็นปัญหาค้นฐานหรืออมตะ (Classic) เพราะแม้ในยุครัตนโกสินทร์ตอนต้น ทางการไทยได้เคยกวาดต้อนชนกลุ่มน้อยตามแนวชายแดนไทย-พม่าเข้ามาถึงกรุงเทพฯ ฯ และปรับเปลี่ยนให้กลมกลืนเป็นคนไทย แต่ยังคงรักษาเอกลักษณ์และขนบธรรมเนียมประเพณีท้องถิ่นดั้งเดิมไว้

ในการเสวนา เรื่อง “ชนกลุ่มน้อยกับความมั่นคงแนวชายแดนไทย-พม่า” ที่จัดขึ้นเมื่อวันพฤหัสบดีที่ 22 กุมภาพันธ์ 2544 ณ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ตัวแทนชนกลุ่มน้อยพม่าในไทยซึ่งเข้าร่วมการเสวนาคิดว่า ได้ให้ความเห็นว่า ไม่ต้องการตกเป็นเครื่องมือของกลุ่มผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจใด ๆ ในพม่า และกล่าวว่า อาจถึงเวลาแล้วที่รัฐบาลชุดใหม่ของไทยต้องหาจุดยืนที่ชัดเจนในการดำเนินนโยบายกับพม่า เพราะในช่วง 10 ปีที่ผ่านมาได้พิสูจน์แล้วว่า การที่รัฐบาลไทยยกเลิกนโยบายให้ชนกลุ่มน้อยเป็นรัฐกันชนกับพม่า ทำให้ไทยได้รับผลกระทบอย่างรุนแรง ทั้งจากปัญหายาเสพติดและการแย่งชิงการระดมทุนของพม่าเข้าไทยของชนกลุ่มน้อยที่มีนัยการสู้รบ

³ ข้อมูลจากการแถลงข่าว โดย พลตรีวิษณุ อุไรเลิศ ผู้อำนวยการกรมกิจการพลเรือน กองบัญชาการทหารสูงสุด เมื่อวันที่ 27 กุมภาพันธ์ 2544.

ท่าทีของพม่าต่อปัญหาชนกลุ่มน้อยตามแนวชายแดนไทย-พม่า นั้น มีข้อน่าสังเกตว่า พม่าน่าจะฉวยโอกาสโยกย้ายแนวแบ่งในการผลักดันให้ชนกลุ่มน้อยหมดไปจากประเทศ และอพยพเข้าสู่ประเทศไทย ทั้งในรูปของผู้หนีภัยสงคราม ผู้ไร้ที่อยู่อาศัย ผู้อพยพในลักษณะแรงงานเถื่อนหรือการอพยพเนื่องจากปัญหาเศรษฐกิจ และพบว่า ทางทหารพม่าจะบ่ายเบี่ยงหรือไม่เต็มใจที่จะรับกลับผู้อพยพที่เป็นชนกลุ่มน้อยเหล่านี้ด้วยข้ออ้างว่า ถิ่นที่รับกลับหากสามารถพิสูจน์ได้ว่าเป็นชาวพม่า (แต่ชนกลุ่มน้อยเหล่านี้ มีเชื้อชาติแท้จริง คือ กะเหรี่ยง มอญ และอื่นๆ) นโยบายของพม่าต่อชนกลุ่มน้อยและแรงงานอพยพในไทยมีผลกระทบต่อปัญหาสังคมไทย เพราะไทยต้องแบกรับภาระและแก้ไขปัญหาดังกล่าว ต้องสูญเสียงบประมาณ และเป็นจุดอ่อนในการเจรจากับพม่าอยู่เนือง ๆ

3. ปัญหายาเสพติด เป็นปัญหาที่เรื้อรังและทวีความรุนแรงมากขึ้นเรื่อย ๆ เดิมพื้นที่บริเวณที่เรียกว่า สามเหลี่ยมทองคำ อันประกอบด้วยแผ่นดินไทย พม่า และลาว เป็นพื้นที่ที่มีความเชื่อว่าเป็นแหล่งผลิตฝิ่นและเฮโรอีนแหล่งใหญ่แห่งหนึ่งของโลก แต่ปัจจุบัน นอกจากการปลูกฝิ่นและผลิตเฮโรอีนแล้ว ภูมิภาคดังกล่าว ได้พัฒนาไปสู่การผลิตยาอันตรายฝิ่นหรือที่รู้จักกันในชื่อ “ยาบ้า” อีกด้วย

ปัญหาในการปราบปรามยาเสพติด คือ การที่แหล่งเพาะปลูกฝิ่นอยู่ตามรอยตะเข็บชายแดนระหว่างไทย-พม่า ที่มีชนกลุ่มน้อยที่อาศัยอยู่ตามเขาในพม่าและไทยเป็นผู้เพาะปลูก และโรงงานผลิตส่วนใหญ่อยู่ในเขตแดนพม่า อันเป็นสาเหตุที่ทำให้ยากต่อการปราบปรามให้หมดสิ้นไปได้ แม้ว่านานาประเทศ รวมทั้งไทยจะได้พยายามทำให้ทางการพม่าเห็นความสำคัญในการร่วมมือในการปราบปรามยาเสพติด โดยให้ถือว่าเป็นภัยร่วมกัน ปัจจุบัน แม้ว่าทางการพม่าเริ่มจะให้ความสนใจมากขึ้นในการรณรงค์ปราบปรามยาเสพติด แต่พัฒนาการในเรื่องดังกล่าวของพม่าก็ยังช้าอยู่มาก เนื่องจากยาเสพติดเป็นแหล่งที่มาของรายได้สำคัญของผู้นำทหารพม่าที่อยู๋ในท้องถิ่นชนบทตามแนวชายแดนไทย-พม่า

ปัญหาที่ยังคงกลายเป็นภาระที่ตกหนักอยู่กับ

ไทย เพราะว่าสหรัฐอเมริกาและนานาประเทศมีความห่วงใยต่อเฮโรอีนหรือฝิ่นมากกว่า และให้ความสำคัญต่อยาบ้าอย่างมาก เนื่องจากยาบ้ายังไม่ใช่ปัญหาใหญ่ในประเทศเหล่านั้น หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง คือ ประชาชนในสหรัฐ ฯ และยุโรปยังไม่นิยมเสพยาบ้า รัฐบาลไทยจึงต้องรณรงค์เกือบจะฝ่ายเดียวในการปราบปรามยาบ้า และชี้แจงให้สหรัฐ ฯ และนานาประเทศตระหนักถึงพิษภัยของยาบ้า ไทยคงต้องพยายามต่อไปในการชักชวนให้พม่าร่วมมือในการปราบปรามยาบ้าตามแนวชายแดน แม้ว่าจะเป็นการกิจที่ลำบากและยุ่งยากเพราะเป็นผลประโยชน์ของผู้นำทหารพม่าที่ใช้เป็นแหล่งรายได้ในการจุนเจือกำลังพลให้อยู่รอด เพราะค่าจ้างประมาณนี้ได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาลกลางพม่าไม่เพียงพอต่อการเลี้ยงกองกำลังทหารจำนวนมากคงได้กล่าวแล้ว

หากจะกล่าวถึงกระบวนการค้าและผลิตยาบ้า ก็คงต้องกล่าวถึงกลุ่มวีแวง ซึ่งเป็นชนกลุ่มน้อยอีกกลุ่มที่มีแหล่งพักพิงอยู่ตามแนวชายแดนระหว่างพม่าและจีนด้วย ในอดีต กลุ่มวีแวงได้รับการสนับสนุนจากสาธารณรัฐประชาชนจีน โดยเฉพาะอย่างยิ่งสิทธิคอมมิวนิสต์ อันเป็นที่มาของการเรียกว่า “กลุ่มวีแวง” และเป็นชนกลุ่มน้อยที่ได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาลรัฐประชาชนจีน ต่อเมื่อกลุ่มวีแวงได้หันมาทำอาหารผลิต ค้าและส่งยาเสพติดเข้าไปจำหน่ายในสาธารณรัฐประชาชนจีน ซึ่งสร้างปัญหาและความยุ่งยากให้กับทางการจีนอย่างมาก สาธารณรัฐประชาชนจีนจึงได้ขอร้องและกดดันให้พม่าโยกย้ายกลุ่มวีแวงออกจากชายแดนจีน อันเป็นเหตุให้กลุ่มวีแวงเข้าแทนที่ถิ่นที่ของกะเหรี่ยง และกลายเป็นปัญหาเผชิญหน้าไทยที่ยากแก่การกำจัดจนทุกวันนี้

4. ปัญหาผลประโยชน์ทางการค้าตามแนวชายแดน การประมงและการค้าไม้แก่น ได้ถูกหอยยกขึ้นมาเป็นหัวข้อหารือที่สำคัญของทั้งสองประเทศเสมอ เนื่องจากเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับปากท้องและผลประโยชน์ของนักธุรกิจ นักการเมืองท้องถิ่น ตลอดจนนักการเมืองของไทยระดับประเทศที่มีผลประโยชน์เกี่ยวข้องกับพม่าในเรื่องดังกล่าว นักธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการประมงมักจะร้องเรียนรัฐบาลให้ปรับความสัมพันธ์กับพม่าทุกครั้งทีพม่าสั่งปิดทะเล

อันความไม่ให้เกิดประมงไทยจับปลา (ทั้ง ๆ ที่เรือประมงไทยล่องล่อเมื่อน้ำประเทศเพื่อนบ้านเกือบทุกประเทศเพื่อจับปลา) และปัญหาธุรกิจที่ประกอบการค้าตามแนวชายแดนจะโรงเรียนทุกคนที่ทางการสั่งปิดด่านว่าเป็นสาเหตุที่ทำให้ขาดรายได้และเศรษฐกิจของเขา ปัญหาผลประโยชน์ต่าง ๆ เหล่านี้ กลายเป็นหัวข้อใหญ่ที่ฝ่ายการเมืองระดับท้องถิ่นและนักธุรกิจการเมืองกดดันให้รัฐบาลไทยต้องเปิดการเจรจาและมีความสัมพันธ์ที่ดีกับพม่าอยู่เบื้อง ๆ

การดำเนินการ

ปัญหาการปรับความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับพม่าให้เข้าสู่สภาวะปกติ เป็นเพื่อนบ้านที่ดีต่อกัน เกือบคู่กันในฐานะมิตรประเทศและสมาชิกอาเซียนด้วยกัน เป็นหัวข้อที่มีการถกเถียงกันมานานแล้วและไม่สามารถหาข้อยุติได้ว่า ปัญหาที่ฝ่ายไทยควรจะต้องหาคำตอบ คือ ไทยเป็นฝ่ายที่เรียกร้องขอเป็นมิตรประเทศที่ดีกับพม่าฝ่ายเดียวหรืออย่างไร ไทยเป็นฝ่ายที่ประนีประนอม เห็นอกเห็นใจในปัญหาการเมืองภายในประเทศของพม่าและยอมตกเป็นเบี้ยล่างในการเจรจาระหว่างประเทศ ไทยและพม่าได้บรรลุความตกลงร่วมกันในการที่จะแก้ไขปัญหาคือข้อพิพาทตามแนวชายแดน และร่วมกันจัดตั้งคณะเจรจาทัน 3 ระดับเพื่อแก้ไขข้อพิพาทระหว่างกัน คือ คณะกรรมการประสานงานชายแดนไทย-พม่าระดับท้องถิ่น (Township Border Committee หรือ TBC) คณะกรรมการประสานงานชายแดนไทย-พม่าระดับภูมิภาค (Regional Border Committee หรือ RBC) และคณะกรรมการระดับประเทศ (Joint Committee) การเจรจาปัญหาชายแดนไทย-พม่าในระดับ TBC ที่ผ่านมา ฝ่ายพม่ามักจะมีปัญหาโดยอ้างว่า ไม่มีอำนาจในการตัดสินใจเรื่องที่เกิดขึ้น ต้องให้ทางรัฐบาลพม่าสั่งการเท่านั้น

การระดมกระหึ่มครั้งล่าสุดระหว่างไทย-พม่าเมื่อเดือนกุมภาพันธ์ คมนี้ ที่ อำเภอแม่ฟ้าหลวง และ อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย ที่มีทหารพม่าส่งลำพรหมแดนไทยเข้ามาเพื่อปราบปรามกองกำลังไทยใหญ่รัฐฉาน (Shan State Army หรือ SSA) และการยิงกระสุนปืน ค. ตกเข้ามาในเขตอำเภอแม่สายนั้น หัวหน้าคณะกรรมการชายแดนฝ่ายพม่า

ก็ไม่ประสบความสำเร็จในการเจรจากับฝ่ายไทย ฝ่ายไทยเรียกร้องให้ฝ่ายพม่าเป็นผู้ริเริ่มในการเป็นเจ้าภาพประชุม คณะกรรมการชายแดนในระดับ RBC (ข้อเสนอของฝ่ายพม่า คือ ขอให้ไทยปล่อยตัวทหารกว่า 40 คนที่ถูกจับ และขอให้ไทยไม่เริ่มสนุขชนกลุ่มน้อยซึ่งไทยชี้แจงว่า ไม่มีนโยบายที่จะสนับสนุนชนกลุ่มน้อย ส่วนข้อเสนอของฝ่ายไทย คือ ให้พม่ายุติการละเมิดอธิปไตยเหนือพรมแดนบริเวณภูเขาเงิงมาใหม่ และการรื้อลำอิปโดยของไทยบนถนนสายบ้านเผาที่-คอยสูง) ซึ่งเป็นวาระที่พม่าต้องเป็นเจ้าภาพและพม่าได้ขอเลื่อนการประชุมมาเป็นเวลากว่า 2 ปีแล้ว อันเป็นเหตุให้ทั้งสองฝ่ายไม่สามารถที่จะปรับความเข้าใจที่ดีต่อกันได้ ดังนั้น ฝ่ายไทยจึงสั่งปิดด่านและพรมแดนต่อไปอีกอย่างไม่มีการกำหนด และทั้งสองฝ่ายต่างเสริมกำลังประชิดชายแดน มีการเผชิญหน้าทางการทหาร ซึ่งเป็นความเสี่ยงอย่างมากที่จะมีการขยายตัวของกาผู้รับอันตรายเนื่องจากความเข้าใจผิดและอาจทำให้สถานการณ์ตามแนวชายแดนถึงเครียดขึ้นได้

การดำเนินนโยบายต่างประเทศของไทยต่อกรณีพม่า นั้น ทางทหารไทยเน้นมาโดยตลอดว่าต้องการเป็นมิตรกับเพื่อนบ้าน และจะแก้ไขปัญหาลักษณะวิธีด้วยการเจรจา ซึ่งฝ่ายไทยเห็นว่า เป็นหนทางที่ดีที่สุดในการแก้ไขปัญหาคัดแย้งระหว่างประเทศ แต่ประสบการณ์ที่ผ่านมา การเจรจานั้นไทยมักจะถูกเป็นฝ่ายรับเกือบตลอดมา จนมีข้อสงสัยกันว่าไทยจะไม่มีปัจจัยใดที่เหนือกว่าพม่าเพื่อที่จะนำมากดดันให้ฝ่ายพม่ายอมรับผลการเจรจาที่จะทำให้ไทยเป็นฝ่ายได้เปรียบบ้างเลยหรือ แต่สิ่งหนึ่งที่พบคือ ผู้นำพม่ามีความอดทนเป็นพิเศษในการรองรับกระแสความกดดันทั้งจากภายในและจากภายนอกประเทศด้วยอย่างเช่นกรณีที่สหรัฐฯและประชาคมยุโรปพยายามกดดันให้ทางการพม่าปล่อยตัวผู้นำฝ่ายค้านโนหม่า (นางอองซาน ซูจี) แต่รัฐบาลพม่าได้แสดงปฏิริยาตอบโต้ในลักษณะที่ไม่สนใจ ไม่ว่าจะมีการปิดกั้นทางการค้า หรือการใช้มาตรการทางการทูตใด ๆ ก็ตาม มาตรการเหล่านี้จากโลกตะวันตกไม่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงแนวความคิดของผู้นำพม่าได้ ดังนั้น ในการเจรจากับพม่าความสัมพันธ์กับพม่าไทยคงต้องใช้ความอดทนเป็นพิเศษ และแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ซึ่งกันและกัน

นักวิชาการบางท่านเสนอให้ดำเนินนโยบายการเมืองระหว่างประเทศตามแนวทางที่พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ อดีตนายกรัฐมนตรีเคยเสนอไว้ คือ "เปลี่ยนสนามรบให้เป็นสนามการค้า" กล่าวคือ เป็นนโยบายที่ใช้เศรษฐกิจเป็นตัวนำในการสานความสัมพันธ์กับประเทศเพื่อนบ้าน อาศัยความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจหรือผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจให้ครอบคลุมถึงประชาชนในระดับรากหญ้าทั้งประชาชนไทยและพม่า ให้ความสำคัญแก่อยู่ของประชาชนตามแนวชายแดนไทย-พม่าดีขึ้น หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง คือ ให้ความสำคัญกับทางเศรษฐกิจมากขึ้น หากเป็นไปได้ในแง่ปีแล้ว ไทยน่าจะกลายเป็นฝ่ายที่ได้ประโยชน์ เพราะไทยเป็นฝ่ายได้เปรียบดุลการค้ากับประเทศเพื่อนบ้าน รวมทั้งพม่าด้วย ชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนในพม่าต้องถูกฟื้นฟูและสิ่งพึงเครื่องอุปโภคบริโภคจากฝั่งไทย ดังนั้น การสั่งปิดพรมแดนของไทยย่อมสร้างปัญหาและความอึดอัดยากลำบากแก่ประชาชนพม่าอย่างมาก

ผลการประชุมคณะกรรมการร่วมเมื่อตามแนวชายแดนกับประเทศเพื่อนบ้าน ซึ่งผู้บัญชาการทหารสูงสุด ผู้บัญชาการเหล่าทัพ และเลขาธิการสภาความมั่นคงแห่งชาติ เข้าร่วมประชุมเมื่อวันที่ 27 กุมภาพันธ์ 2544 ได้ข้อสรุปร่วมกันว่า ไทยจะใช้วิธีการเจรจาในการแก้ไขปัญหาตามแนวชายแดน (ในระดับ TBC และ RBC ตามลำดับ) และจะมีการทบทวนนโยบายความมั่นคงที่มีต่อพม่า โดยไม่จำเป็นต้องรอเพื่อการทบทวนทุก 2 ปีเช่นที่ผ่านมา

อนึ่ง นโยบายต่างประเทศล่าสุดของรัฐบาลภายใต้การนำของ พล.ท.ทักษิณ ชินวัตร นั้น นายสุรเกียรติ์ เสถียรไทย รัฐมนตรีต่างประเทศ ได้แถลงภายหลังจากเข้าพบและหารือของนาย Ralph Boyce รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการต่างประเทศของสหรัฐฯ (ด้านกิจการเอเชียและแปซิฟิก) ซึ่งเดินทางเยือนไทย เมื่อวันที่ 27 กุมภาพันธ์ 2544 ว่า ไทยจะดำเนินนโยบายทางการเมืองระหว่างประเทศในเชิงรุกโดยใช้เศรษฐกิจเป็นตัวนำ พร้อมทั้งระบุว่า จะเป็นการดำเนินนโยบายต่างประเทศที่เรียกว่า Forward Engagement ซึ่งจะเป็นการกำหนดนโยบายที่มีลักษณะหลากหลาย (Multi - Dimensional) ในความสัมพันธ์กับเพื่อนบ้าน พร้อมทั้งระบุว่า ไทยเห็น

ด้วยกับการเจรจาระหว่างรัฐบาลพม่ากับพรรคฝ่ายค้านในพม่าว่าจะเป็นการเคลื่อนไหวที่สำคัญในการนำสันติภาพและเสถียรภาพกลับคืนมาสู่ชายแดนไทย-พม่า และไทยพร้อมที่จะดำเนินการเท่าที่จำเป็นและเหมาะสมในการเสริมกระบวนการปรองดองในพม่าให้ประสบความสำเร็จด้วย

บทบาทของกระทรวงมหาดไทย

สำหรับบทบาทของกระทรวงมหาดไทยคือ ปัญหาความมั่นคงของชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับประเทศเพื่อนบ้านนั้น แม้ว่ากระทรวงมหาดไทยจะไม่ได้มีบทบาทหรือหน้าที่หลักในการกำหนดนโยบายต่างประเทศหรือการป้องกันประเทศในลักษณะของการใช้กำลังทหารโดยตรง แต่กระทรวงมหาดไทยย่อมมีภาระหน้าที่ในการป้องกันภัยสายพลเรือน ซึ่งเป็นหน้าที่ที่สำคัญในการรักษาความปลอดภัยในชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนไทยให้ได้รับความสุขสบาย ปราศจากทุกข์ภัยอันเนื่องมาจากปัญหาความสัมพันธ์ที่เลวร้ายระหว่างไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน ปัญหาจึงอยู่ที่ กระทรวงมหาดไทยจะดำเนินบทบาทในเชิงรุกหรือในเชิงรับ (Active or Passive Role) อย่างไรจึงจะเหมาะสมได้ ดังนี้

1. ด้านการป้องกันภัยสายพลเรือน กระทรวงมหาดไทยน่าจะมีการจัดทำเอกสารคำชี้แนะเพื่อทำความเข้าใจกับส่วนราชการในจังหวัดชายแดนทุกด้าน เพราะประเทศเพื่อนบ้านรอบของไทย มักมีปัญหากระทบกระทั่งกันภายใน และส่งผลกระทบต่อพื้นที่บริเวณชายแดนไทยอยู่เสมอ ไม่ว่าจะเป็นด้านตะวันออกที่ติดกับประเทศกัมพูชา หรือ ลาว ทางใต้ที่ติดต่อกับประเทศมาเลเซีย และทางตะวันตกที่ติดต่อกับประเทศพม่า ก็ตาม รวมทั้งน่าจะมีการจัดทำแผนเตรียมพร้อมในกรณีที่เกิดการปะทะ หรือ การสู้รบติดพันระหว่างกองกำลังทหารประเทศเพื่อนบ้านกับชนกลุ่มน้อยที่อาจข้ามพรมแดนเข้ามาในฝั่งไทยได้ โดยการจัดเตรียมแผนการอพยพประชาชน การแสวงหาที่มั่นที่ปลอดภัย การส่งกำลังบำรุงประชาชนที่ถูกอพยพหนีภัยสงครามหรือภัยจากการสู้รบที่เกิดขึ้น การฝึกซ้อมหนีภัยสงครามจากการสู้รบแก่ประชาชน เด็กนักเรียนตามแนวชายแดน ฯลฯ

(ในลักษณะเดียวกันกับที่อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย ไล่ทอดลงมายกเลือนย้ายเด็กนักเรียนในช่วงเดือน กุมภาพันธ์ถึงมีนาคม)

2. ปัญหาการค้าตามแนวชายแดน หรือผลประโยชน์ตามแนวชายแดนระหว่างไทยกับเพื่อนบ้าน ปัญหาประมง การล่องละเมิดน่านน้ำ เรือประมงไทยถูกจับกุม ปัญหาการขอสัมปทานประมงกับประเทศเพื่อนบ้าน การส่งเสริมและสนับสนุนการค้าชายสินค้าตามแนวชายแดนไทยกับเพื่อนบ้าน เหล่านี้ ล้วนเป็นประเด็นปัญหาที่กระทรวงมหาดไทย ในฐานะหัวหน้าส่วนราชการในจังหวัด ควรต้องมีบทบาทในการประสานงานระหว่างส่วนราชการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องให้มากยิ่งขึ้น ปรีกษาหารือกับผู้ประกอบการผ่านคณะกรรมการร่วมภาครัฐและเอกชน (กรอ.) ระดับท้องถิ่น เพื่อจะได้ร่วมปัญหา นำเสนอและแสวงหาหนทางแก้ไขในระดับท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทยควรจะได้ให้คำชี้แนะต่อจังหวัดให้ความสำคัญกับการส่งเสริมความสัมพันธ์ที่ดีกับประเทศเพื่อนบ้านที่มีพรมแดนติดต่อกับจังหวัดนั้น ด้วยการส่งเสริมความสัมพันธ์ในรูปแบบที่เป็นทางการและกึ่งทางการ การส่งเสริมความสัมพันธ์ทางด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม การแลกเปลี่ยนการเยือนของหัวหน้าส่วนราชการ พ่อค้าและประชาชน ส่งเสริมให้เทศบาลนครหรือเทศบาลเมืองจัดทำความตกลงกับองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นของประเทศเพื่อนบ้าน ในการเป็น “เมืองพี่เมืองน้อง” หรือ Sister City เพื่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวระหว่างประเทศต่าง ๆ ในภูมิภาคต่อไป รูปแบบความสัมพันธ์ที่หลากหลายเหล่านี้จะมีส่วนอย่างมากในการส่งเสริมและกระชับความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันให้แน่นแฟ้นมากยิ่งขึ้น อันเป็นการเสริมความสัมพันธ์ทางการทูตที่ดำเนินการในระดับรัฐบาล และกระทรวงการต่างประเทศ

3. ปัญหาแรงงานเถื่อน และแรงงานต่างชาติ เป็นประเด็นที่กระทรวงมหาดไทยควรให้ความสนใจและเพิ่มความสำคัญให้มากขึ้น ตามมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 3 สิงหาคม 2542 และวันที่ 2 พฤศจิกายน 2542 แรงงานต่างชาติเข้ามาทำงานในกิจการที่แรงงานไทยขาดแคลนหรือไม่ประสงค์ที่จะทำงานได้ในแง่มุมเศรษฐกิจ แรงงานส่วนนี้เป็นส่วนหนึ่งที่จะช่วยในการสร้างรายได้ให้แก่ประเทศชาติจากสินค้าที่ผลิตเพื่อการส่งออก เมื่อประเทศไทยไม่สามารถปฏิเสธความจำเป็นหรือความอยู่จริงของการอพยพ

หลังไหลเข้ามาประกอบอาชีพของแรงงานต่างชาติในไทยได้ กระทรวงมหาดไทยควรจะต้องแสดงบทบาทนำในการจัดการกับปัญหาแรงงานต่างชาติไว้ร่วมกับกระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม ด้วยเหตุผลว่า เมื่อมีปัญหาแรงงานต่างชาติเกิดขึ้นไม่ว่าที่ใดภายในประเทศ ในที่สุดแล้วกระทรวงมหาดไทยก็ต้องเข้าเกี่ยวข้องไม่ว่าทางใดก็ทางหนึ่ง ปัญหาเกี่ยวกับแรงงานต่างชาติที่เกิดขึ้น คือ การที่ไม่ได้จำกัดอยู่เฉพาะในเขตพื้นที่ที่ทางราชการอนุญาตเท่านั้น แต่ผู้ประกอบการจำนวนไม่น้อยที่พยายามนำเข้าแรงงานเถื่อนซึ่งมักจะขายไปใช้งานในทั่วทุกภูมิภาคของประเทศ ซึ่งก่อให้เกิดปัญหาด้านสังคม การสาธารณสุข การศึกษา ฯลฯ

กระทรวงมหาดไทย โดยผู้ว่าราชการจังหวัด ควรจะได้แสดงบทบาทในการประสานกับทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องมากที่สุดเท่าที่จำเป็น อาทิเช่น ส่วนราชการในสังกัดของกระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม ผู้ประกอบการ เจ้าของโรงงาน สภาหอการค้าจังหวัด สภาอุตสาหกรรมจังหวัด เป็นต้น เพื่ออำนวยความสะดวกในการจดทะเบียนเข้าประวัติแรงงานต่างชาติ ซึ่งจะช่วยให้ง่ายต่อการควบคุมและทราบจำนวนแรงงานต่างชาติที่แท้จริง สถานประกอบอาชีพ และที่พักอาศัย สวัสดิการ การรักษาพยาบาล การขออนุญาตเดินทางออกนอกเขตพื้นที่ที่ได้รับอนุญาตให้ประกอบอาชีพ ในภาวะที่ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับประเทศเพื่อนบ้านมีปัญหาเช่นนี้ ความจำเป็นในการควบคุมแรงงานต่างชาติจะยิ่งทวีสูงขึ้น เพื่อป้องกันมิให้แรงงานต่างชาติสร้างปัญหาคับจะเป็นเหตุให้ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับเพื่อนบ้านทวีความยุ่งยากและซับซ้อนยิ่งขึ้นจนยากที่จะแก้ไขให้คืนดีได้

โดยสรุปความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับพม่าคงยังเป็นปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อความมั่นคงแห่งชาติของไทยอีกต่อไป บทบาทของกระทรวงมหาดไทยในการรักษาความมั่นคงชายแดนด้านตะวันตกจึงยังไม่สามารถลดความเข้มข้นลงได้ ทั้งนี้ รวมถึงความมั่นคงชายแดนด้านอื่น ๆ ด้วยเช่นกัน นับหมายความว่า หน่วยปฏิบัติที่เกี่ยวข้องของกระทรวงมหาดไทย ควรเสริมสร้างความพร้อมในทุก ๆ ด้านไว้เสมอ เพราะเราไม่อาจคาดการณ์ได้ว่าการกระทบกระทั่งบริเวณชายแดนด้านใดด้านหนึ่งจะเกิดขึ้นเมื่อใด แม้ว่าเราจะไม่ประสงค์ให้มันเกิดขึ้นก็ตาม